

Békés megyei vegyipari stratégia

Békés Megyei Önkormányzat

2016.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalomjegyzék

1. Ágazati besorolás	3
2. A vegyipar helyzete Magyarországon	5
2.1 Az ágazat rövid történeti áttekintése	5
2.2 A vegyipar napjainkban	6
2.3 Vegyipari húzóágazatok, területi koncentrációjuk	9
2.3.1 A kőolaj-finomító ipar, kocszgyártás	9
2.3.2 Vegyi anyag, termék gyártása	10
2.3.3 Gyógyszeripar	10
2.3.4 Műanyag és gumitermékek gyártása	11
3. Nemzetközi kitekintés	12
3.1 Főbb világpiaci trendek a vegyiparban	12
3.1 Nemzetközi összehasonlítás	13
4. Vegyipar Békés megyében	17
4.1 Az ágazat súlya Békés megye gazdaságában	17
4.2 Vegyipari profilú vállalkozások Békés megyében	19
5. Problémák feltárása	22
6. Javaslatok a befektetés ösztönzésre, munkahelyteremtésre	24

1. Ágazati besorolás

Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere (TEÁOR 08) szerint:

19 Kokszyártás, kőolaj-feldolgozás (TEÁOR 08 CD)

191 Kokszyártás

1910 Kokszyártás

192 Kőolaj-feldolgozás

1920 Kőolaj-feldolgozás

20 Vegyi anyag, termék gyártása (TEÁOR 08 CE)

201 Vegyi alapanyag gyártása

2011 Ipari gáz gyártása

2012 Színezék, pigment gyártása

2013 Szervetlen vegyi alapanyag gyártása

2014 Szerves vegyi alapanyag gyártása

2015 Műtrágya, nitrogénvegyület gyártása

2016 Műanyag-alapanyag gyártása

2017 Szintetikus kaucsuk alapanyag gyártása

202 Mezőgazdasági vegyi termék gyártása

2020 Mezőgazdasági vegyi termék gyártása

203 Festék, bevonóanyag gyártása

2030 Festék, bevonóanyag gyártása

204 Tisztítószer, testápolási cikk gyártása

2041 Tisztítószer gyártása

2042 Testápolási cikk gyártása

205 Egyéb vegyi termék gyártása

2051 Robbanóanyag gyártása

2052 Ragasztószergyártás

2053 Illóolajgyártás

2059 M.n.s. egyéb vegyi termék gyártása

206 Vegyi szál gyártása

2060 Vegyi szál gyártása

21 Gyógyszergyártás (TEÁOR 08 CF)

211 Gyógyszeralapanyag-gyártás

2110 Gyógyszeralapanyag-gyártás

212 Gyógyszerkészítmény gyártása

2120 Gyógyszerkészítmény gyártása

22 Gumi-, műanyag termék gyártása (TEÁOR 08 CE)

221 Gumitermék gyártása

2211 Gumiabroncs, gumitömlő gyártása

2219 Egyéb gumitermék gyártása

222 Műanyag termék gyártása

2221 Műanyag lap, lemez, fólia, cső, profil gyártása

2222 Műanyag csomagolóeszköz gyártása

2223 Műanyag építőanyag gyártása

2229 Egyéb műanyag termék gyártása

2. A vegyipar helyzete Magyarországon

2.1 Az ágazat rövid történeti áttekintése

Magyarországon az első világháborút megelőző évtizedekben kezdődött meg a vegyipar kiépítése. A termelés bővülésének legfőbb akadálya a szén-, és nyersanyag hiány volt. Ennek ellenére a hadiiparhoz köthető iparágakban – így a vegyiparban is – nőtt a termelés és a munkáslétszám is.

A trianoni döntés lényegében ellehetetlenítette az ágazatot. A területek elcsatolásával fontos nyersanyagforrások, termelőegységek kerültek határainkon túlra, hatalmas fogyasztói piacvesztés következett be.

Az újjászervezés minden nehézség ellenére (első gazdasági világválság, 1928) töretlenül haladt, 1938-ban már az ágazat súlya meghaladta az iparon belül a 9%-ot, s a hazai igényeket teljes mértékben ki tudta elégíteni.

A második világháború során a termelőkapacitások jelentős veszteséget szenvedtek, közel egyharmaduk elpusztult.

Az iparág fejlődése az 1960-as évektől gyorsult fel, a mai termelőkapacitások jelentős többsége is ekkor alakult ki. A nemzetközi trendeket követve a fejlesztések először szénbázison, később petrokémiai bázison valósultak meg. A fejlődés pályáját jól jellemzi, hogy 1950 és 1990 között a bruttó termelés indexe a 31-szeresére növekedett.

1970 és 1989 között összesen 18 vegyipari üzem épült meg.

A tervgazdaságról a piacgazdaságra való átállás folyamán a magyar vegyipar termelése visszaesett. Az iparon belüli termelési értéke az 1990-ben képviselt 21,2% 1999-re 13,8%-ra esett vissza.

A folyamat legnagyobb vesztese a műtrágyagyártás, valamint a növényvédőszergyártás lett.

Az iparág privatizációja több lépcsőben valósult meg, 1998-ra fejeződött be. A legtöbb vállalat szakmai befektetők tulajdonába került, később több cég részvényeit is bevezették a tőzsdére.¹

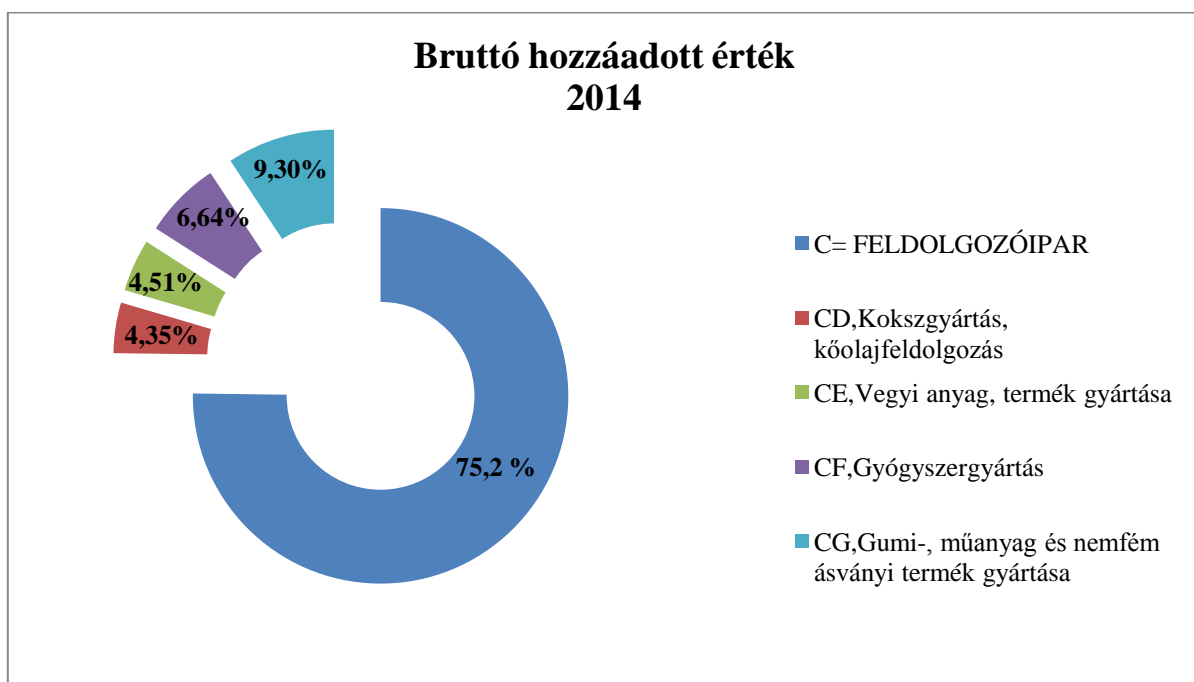
¹ http://mavesz.hu/file/MAVESZ_25_kiadvany_v8b_HU_72dpi.pdf

2.2 A vegyipar napjainkban

A beruházásoknak és a felvevő piacoknak köszönhetően a vegyipar hazánkban növekedni kezdett 2000 és 2007 között, ekkor már az ipari termelés 16 százalékát adta az itthoni vegyipar, de a 2008-ban bekövetkezett gazdasági világválság súlyosan érintette ezt az ágazatot. A társaságok azon voltak, hogy megőrizzék a munkahelyeket és gyors intézkedésekkel stabilizálják helyzetüket. Haladéktalanul költségcsökkentő és nagymértékű energiahatékonysági és optimalizálási intézkedéseket hajtottak végre a műszaki és kereskedelmi területeken, átalakították a termelési technológiai folyamatokat, hogy képesek legyenek átállni a recesszióknak kevésbé kitett termékek előállítására.

Ezek a vállalati intézkedések hamar megmutakoztak iparági szinten, mivel 2010 és 2011 között ismét növekedni kezdett a vegyipari termelés Magyarországon, bár ennek az is oka volt, hogy a külpiacon kedvezően alakult a helyzet. Azonban 2012-ben ismét csökkenés következett be, melynek oka számos bizonytalansági tényező volt.

Nagyban befolyásolják az általános európai és hazai gazdasági trendek a nemzetgazdaság valamennyi ágában felhasznált termékek előállítójaként a vegyipar növekedésének lehetőségeit. A 2009-es válságban a recesszió megközelítette a 1991 és 1995 közötti visszaesést. Viszont említésre méltó, hogy a nemzetgazdasági beruházások csökkenése 2013-ban megállt. Ennek oka főképpen az állami beruházásoknak köszönhető.

1. ábra

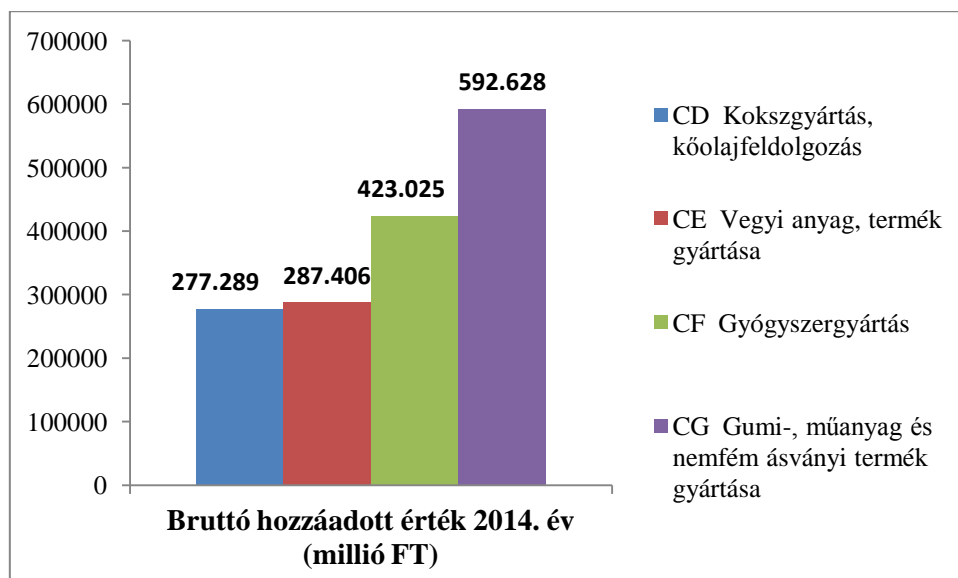
(Forrás: saját szerkesztés, KSH adatok alapján)

A hazai vegyipari termelés súlyát a feldolgozóiparon belül 2014-ben az 1. ábra szemlélteti. Ebből kitűnik, hogy a négy alágazat (CD-CG), a feldolgozóipar összteljesítményéhez közel az egyharmadával, 24,8%-kal járult hozzá.

Hazánkban a:

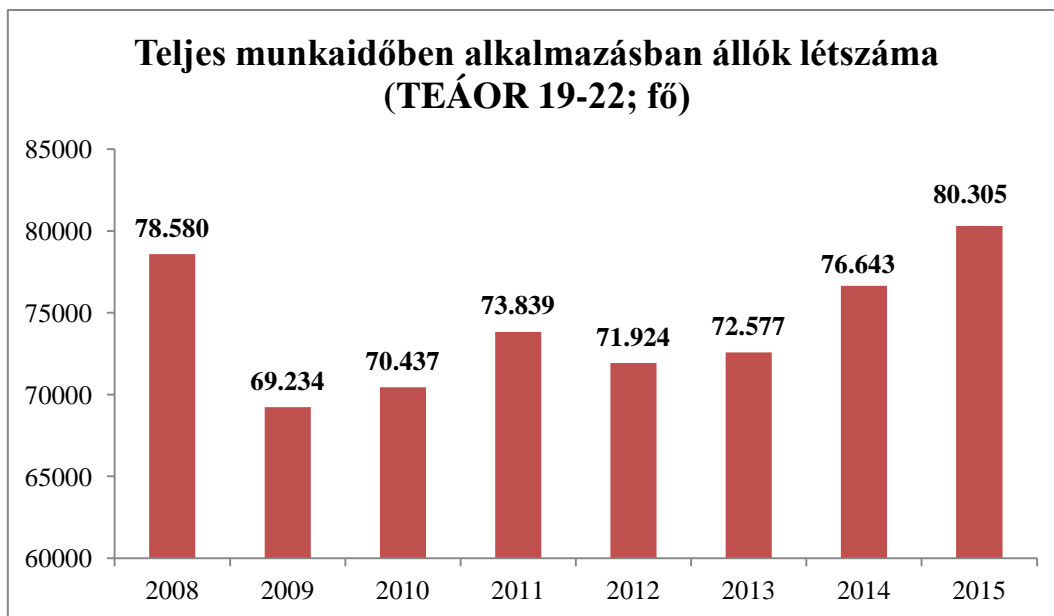
- kokszyártás, kőolaj-feldolgozás,
- vegyi anyag, termék gyártása,
- vegyi alapanyag gyártása,
- mezőgazdasági vegyi termék gyártása,
- festék és vegyi termék gyártása,
- tisztítószer,
- testápolási cikk gyártása,
- gyógyszergyártás
- illetve gumi-, műanyag és nem fém ásványi termék gyártása jelentős.

Ezekből az ágazatokból az ipari tevékenység bruttó hozzáadott értéke a gumi-, műanyag és nem fém ásványi termékek gyártásának volt a legmagasabb 2014-ben. A második helyen a gyógyszergyártás, míg a harmadik, negyedik helyen a vegyi anyag és termék, valamint a kokszyártás, kőolaj feldolgozás állt. A feldolgozó ipar növekedése figyelhető meg az előző évekhez képest, mivel 2014-ben körülbelül 8,5 százalékkal nőtt az ipari tevékenység nettó árbevétele.

2. ábra

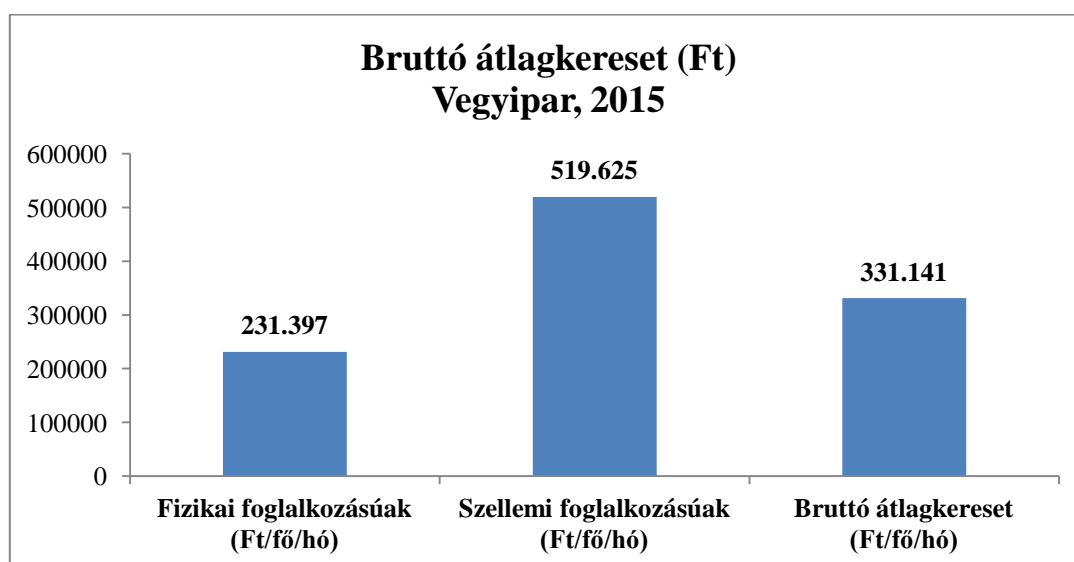
Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

3. ábra
(Forrás: saját szerkesztés, KSH adatok alapján)

A vegyipar az ipar kevésbé létszámigényes ágazatai közé tartozik. A vegyipar valamennyi szakágazatában teljes munkaidőben foglalkoztatottak létszáma 2015-ben meghaladta a 80 ezer főt, ami meghaladja a gazdasági válság kitörésének évében foglalkoztatottak létszámát.

A kőolaj-feldolgozás és a gyógyszergyártás területén némi csökkenés, míg a vegyi anyagok és termékek, valamint a műanyag- és gumitermékek gyártásánál növekedést regisztráltak az előző évhez képest.

4. ábra
(Forrás: saját szerkesztés, KSH adatok alapján)

2015-ben az iparágban teljes munkaidőben foglalkoztatott fizikaiak bruttó havi átlagkeresete 231.397 Ft a szellemieké 519.625 Ft volt. Az iparágban együttesen a bruttó havi átlagkereset 331.141 Ft volt.

Az EUROSTAT összehasonlító adatai szerint a munka termelékenység tekintetében a vegyi anyagok és termékek gyártása területén a hazai vegyipar munka termelékenységi mutatója az EU tagok középmezőnyében, az átlagos személyi költségek esetében az alsó harmadában helyezkedik el.²

2.3 Vegyipari húzóágazatok, területi koncentrációjuk

A vegyiparban mindig kiemelkedő szerepet játszott a kőolaj-feldolgozó ipar, a mezőgazdasági igényeket kielégítő vegyipari termékek előállítása (műtrágya- és növényvédőszer-gyártás), a gyógyszeripar, valamint a műanyaggyártás és később a feldolgozás.

2.3.1 A kőolaj-finomító ipar, kokszyártás

A nagy múltú kőolajfinomító-ipar II. világháború után még működő finomítóit fokozatosan felszámolták és helyettük új finomítókat állítottak üzembe. Elsőként az 1950-es években a Zalai Finomító épült fel (az 1990-es évek közepén a hazai finomítóképesség nem egészen 5%-át képviselte). Jelenlegi fő funkciója a bitumengyártás.

Az ország legnagyobb finomítója a Dunai Finomító, 1965-ben lépett üzembe. A hazai finomítóképesség 70%-a ide koncentrálódik.

A Tiszai Finomítót az 1980-as években állították üzembe (a hazai kőolaj-feldolgozó kapacitás ¼-ét képviseli). Fő funkciója a stratégiai készletek tárolása, bioüzemanyagok keverése.

A régi finomítók közül a szőnyi maradt meg, ahol kenőolajok előállítását végzik.

Az ágazat termelési értéke összehasonlítva 2014. évhez viszonyítva 2,6%-kal csökkent. Az 1.553 milliárd Ft összegű értékesítés 3,6 %-os csökkenést jelentett, az export értékesítés meredeken, 27,4 %-kal csökkent, amit nem tudott ellensúlyozni a belföldi értékesítés 10%-os növekedése.

² <http://mavesz.hu/ipari-adatok-elemzesek/>

2.3.2 Vegyi anyag, termék gyártása

Az 1930-as években létesített Péti Nitrogénművek mellett az 1950-es évek végén Kazincbarcikán (Borsodi Vegyi Kombinát, ma BorsodChem Zrt.), majd az 1960-as években Tiszaújvárosban (Tiszai Vegyi Kombinát) létesültek új nitrogénműtrágya-gyárak. A növényvédőszer-gyártás Budapest több vegyipari üzemében – köztük gyógyszergyárakban is - Balatonfüzfőn a Nitrokémia Rt.-ben, Sajóabonyban (az Észak-Magyarországi Vegyiművekben) és számos más helyen is meghonosodott.

A mezőgazdasági üzemek pénzügyi helyzetének romlása súlyos válságot idézett elő a műtrágya- és növényvédőszer-gyártásban. 1995-ben nitrogénműtrágya-gyártás csak Pétfürdőn működött. Az 1990-es évek elején a piacvesztés következtében a kapacitások kihasználása 50-60%-ra esett vissza. Jelentős piaci részesedést szerzett a svájci Ciba-Geigy és az angol Imperial Chemical Industries. E folyamatok azt eredményezték, hogy a növényvédőszer-gyártás lett a recesszió egyik legnagyobb áldozata.

A „szűkebb”³ vegyipar termelése összehasonlító áron 2,3 %-kal, értékesítése 2,5 %-kal nőtt 2015-ben, összes értékesítése folyó áron 1523 milliárd Ft összeget ért el, jelezve az iparág kiemelkedő nemzetgazdasági jelentőségét. A kulcságazatnak számító műanyag alapanyaggyártás kibocsátása 14,2, értékesítése 14,5 %-kal bővült és elérte a 983 milliárd Ft összeget. Kimagasló volt továbbá a szervetlen és szerves vegyi alapanyagok (21,1% és 9,2%), a mezőgazdasági vegyi termékek (14,2%), a testápolási cikkek (16%) gyártásának növekedése is.

2.3.3 Gyógyszeripar

Gyors ütemű fejlesztése a '60-as években kezdődött. Előbb a meglévő gyárak termelésének bővítésével (Chinoin, EGIS, kőbányai Gyógyszerárugyár – a mai Richter-Gedeon, Alkaloida), majd a debreceni BIOGAL gyógyszergyár és több vidéki üzemegység létrehozásával futtatták fel a termelést. Eredményeként az 1980-as években a gyógyszertermelési világranglistán a 14-16. helyet, a gyógyszerexportban a 6-8. helyet, az egy főre jutó gyógyszerexportban a 2-5. helyet szereztük meg. A hazai gyógyszerigények 80%-át a honi ipar elégítette ki. 1994-ben az ágazat termelésének 92%-át öt nagyvállalat adta (Richter, Chinoin, EGIS, Biogal, Alkaloida). Az 1992. évi mélypontra átlendülve – bár a gyógyszeriparban dolgozók száma 24%-kal csökkent – a termelés főbb mutatói alapján a szakágazat helyzete stabilizálódott. Sajnálatos

³ <http://mavesz.hu/ipari-adatok-elemzesek/>

tény azonban, hogy a külföldi piacvesztés mellett a hazai gyógyszeripar a belföldi piacon is visszaszorult, és a hazai ellátásban a részesedése 1994-ben 50% alá csökkent.

A gyógyszeripari⁴ termelés 4,4%-kal növekedett a 2014. évihez képest. Belföldi értékesítése – összehasonlító áron – 1,7 %-kal csökkent, exportja viszont 5,8 %-kal bővült, így az összes értékesítés volumene – 817 milliárd Ft – összességében 4,6%-kal haladta meg az előző évit.

2.3.4 Műanyag és gumitermékek gyártása

1965-1995 között épültek ki a gyártókapacitások. Cél elsősorban a kereskedelmi csomagolóanyag-szükségletek kielégítése volt. Üzemei: BorsodChem Zrt., MOL Group.

A műanyagfeldolgozó-ipar átmeneti visszaesés után dinamikusan fejlődő szakágazatnak tekinthető.

Erőteljes⁵ bővülést mutatnak a műanyag- és gumitermékek gyártásának 2015. évi mutatói. A termelés az előző évhez képest 16,2 %-kal bővült. Az értékesítési adatok a vállalkozások belföldi piacának 3,9 %-os növekedése mellett kiugróan magas, 22,6 %-os export értékesítés növekedést mutatnak. Az iparág összes értékesítésének összege meghaladta az 1.448 milliárd Ft összeget.

A vegyipar területi elhelyezkedését tekintve erősen koncentrált, - Budapest a legfontosabb központ - itt állítják elő a gyógyszerek, a finomvegyszerek, a gumiipari termékek, a háztartási és a kozmetikai cikkek többségét. Szorosan kapcsolódik hozzá Százhalombatta, amely a kőolajfinomító-ipar reprezentánsa.

Fontos vegyipari körzet alakult ki Veszprém megye keleti részén, itt a Várpalotán (Pét) települt Péti Nitrogénművek Zrt. nitrogénműtrágya-gyártása emelhető ki. A legfiatalabb vegyipari körzet Észak-Magyarországon jött létre. Bázisüzemei Kazincbarcikán a BorsodChem Zrt.,és Tiszaújvárosban a MOL Petrolkémia Zrt.⁶

⁴ <http://mavesz.hu/ipari-adatok-elemzesek/>

⁵ <http://mavesz.hu/ipari-adatok-elemzesek/>

⁶ hippo.uw.hu/10_foci/Magyarország_vegyipara.doc
<http://mavesz.hu/ipari-adatok-elemzesek/>

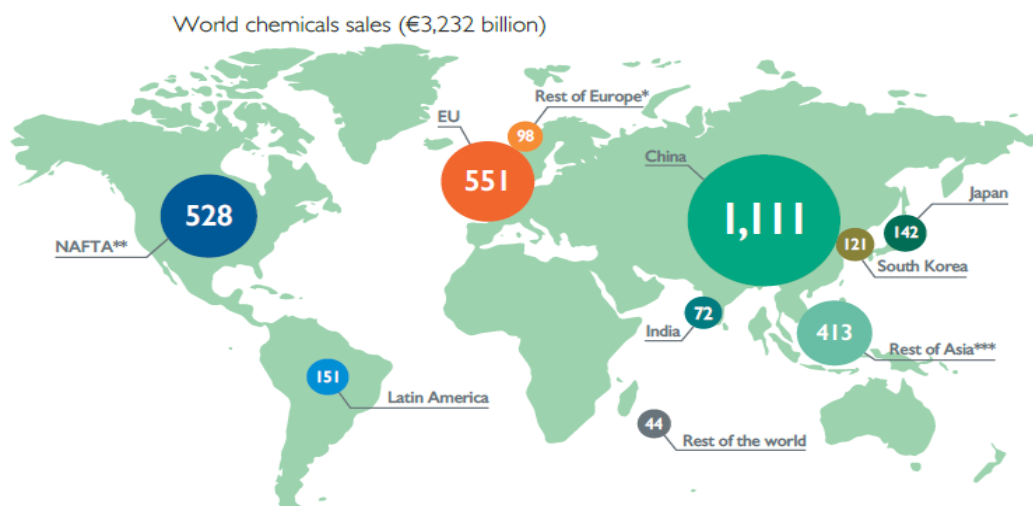
3. Nemzetközi kitekintés

3.1 Főbb világpiacon trendek a vegyiparban

A világ vegyipari értékesítése 3,232 milliárd euró volt 2014-ben, ami 2,6%-os növekedést jelent az előző évi 3,151 milliárd euróhoz képest. Ez a növekedési ütem kis mértékben elmarad a 10 éves tendenciától, amely szerint az átlagos éves növekedés 9% volt 2003 és 2013 között.

A növekedés nagy részben Kína vegyiparának köszönhető, 2014-ben az EU országainak vegyipara rendelkezik a világpiacon második legnagyobb részesedésével, szorosan követve az USA által.

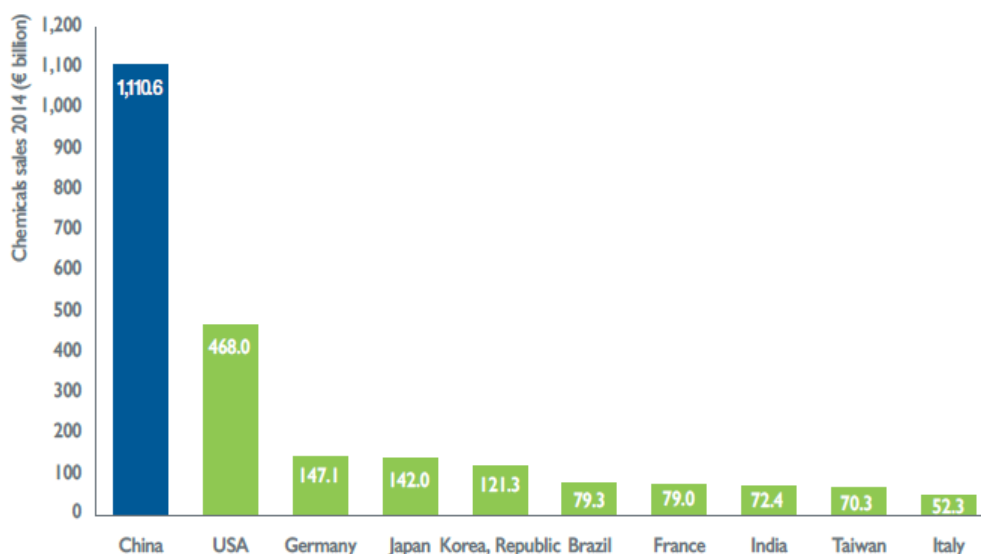
Ahogy az a statisztikákból is kitűnik, Ázsia vegyipari termelése mára lekörözte a többi térségét. Az elmúlt néhány évben végbement globalizációs átrendeződések – sok más ágazathoz hasonlóan – az európai vegyipart sem kerülték el. Az EU 2002-ben még vezető vegyipari hatalom volt az összes (belső és külső) vegyipari értékesítés 30,5 százalékával, 2012-ben viszont már csak a harmadik helyen szerepelt a régiók között. Kína részesedése a világ vegyipari értékesítésében azonban jelentős mértékben (8,7-ről 30,5%-ra) megugrott. A robbanásszerű kínai fejlődés mögött jelentős részben európai és más fejlett térségbeli vegyipari cégek állnak, így az európai térség statisztikai adatokból következtetett visszaesése is némi fenntartással kezelendő.

5. ábra: A világ vegyipari értékesítése földrajzi lebontásban
(Forrás: CEFIC Chemdata International)

3.1 Nemzetközi összehasonlítás

Továbbra is Kína dominálja a világpiaci versenyt. Kínában az értékesítés szintje olyan magas, mint a rangsorban az őt követő 6 országé együttevén, vagy mint amennyit a NAFTA és EU országok együttesen termelnek.

6. ábra: A vegyipari értékesítés országonkénti lebontása, 2014: a top 10 ország
(Forrás: CEFIC Chemdata International)

A vegyipar egy energia-intenzív iparág, ahol a cégeknek a globális piacon kell versenyezniük. A palagáz forradalmi elterjedése az USA-ban nagy hatással van az európai vegyiparra és feldolgozó iparra, mivel a palagáz felhasználásával kinyerhető energia és nyersanyag jelentős versenyelőnyt jelent az USA számára. A közel-kelet kivételével – ahol az energiaforrások és nyersanyagok bőségesen állnak rendelkezésre – azok a régiók, ahol közvetlenül nem nyerhető ki a palagáz, hátrányt szenvedhetnek a versenyben. A palagáz-ipar világszinten fejlődik, így a jövőben várhatóan a többi régió is kihasználhatja a palagáz nyújtotta előnyöket.

Kína

Az erős és stabil növekedésű termelés ellenére Kína továbbra is nettó importőrnek számít a vegyipar tekintetében és nagymértékben kell a behozatalra támaszkodnia. Ez a függőség

sebezhetővé teszi a szektort, amelyet egyébként is nagyban befolyásol a nyersanyagok, a kőolaj és egy egyéb vegyipari alapanyagok világpiaci árváltozása.

Kína vegyiparához a legjelentősebb mértékben a vegyi alapanyag-gyártással valamint a speciális vegyipari gyártással foglalkozó cégek járulnak hozzá, de jelentős hányadot képviselnek még a műtrágya-, gumigyártó- és egyéb speciális IT vegyi anyag-gyártó cégek is.

A vegyipar világpiaci térképe gyors ütemben változik. Kína a „13. ötéves terv” keretein belül meghirdetett, igen ambiciózus ipari stratégia bevezetésére készül, ami a vegyipari fejlesztéseket is egy magasabb szintre emeli. Kínának egyértelmű törekvése, hogy vezető nagyhatalommá váljon a kőolaj- és vegyiparban, vezető szerepet vállaljon fel a technológiai innovációk terén, és hogy uralja a nemzetközi piacot.

USA

A földgáz és a palagáz bőséges kínálata és alacsony ára továbbra is meghatározó szerepet játszik az amerikai vegyipari termelés eredményességében. Az olaj- és földgázárak manapság már nem járnak kéz a kézben, így az USA vegyipari cégei jelentős költségelőnyre tettek szert a külföldi versenytársakkal szemben.

A vegyipar egyike az USA legnagyobb termelő iparainak, ellátva a hazai és nemzetközi piacot is, és egyben az USA legnagyobb exportáló szektorainak egyike is.

Több mint 10,000 vegyipari céget tartanak nyilván, ahol több mint 70,000 terméket állítanak elő, 2014-ben az iparágban foglalkoztatottak száma 804,000-re volt tehető. Jelentős összeget fektetnek K+F tevékenységekbe⁷ és rekord mennyiségű szabadalom születik az USA-nak ezen iparágában.

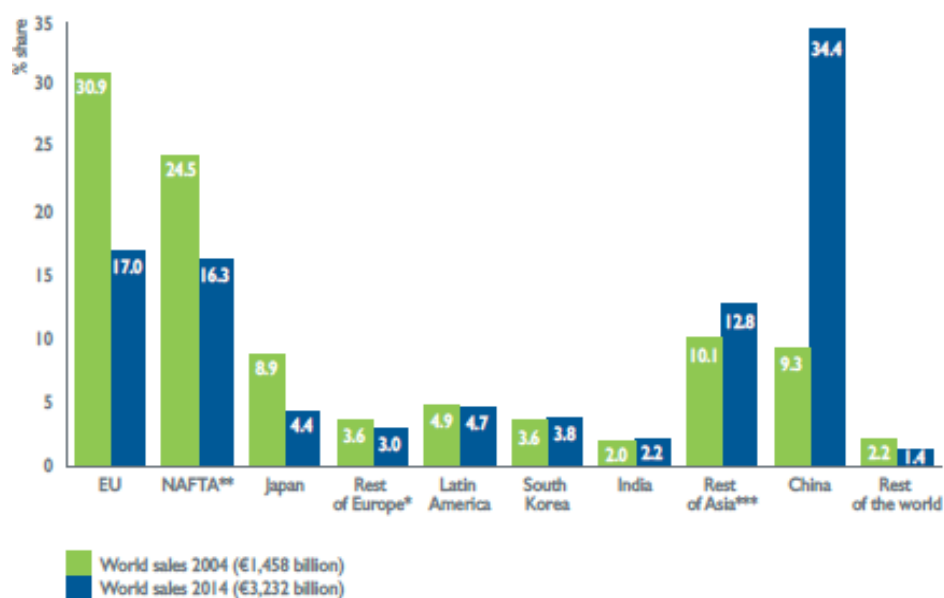
Az USA vegyiparának legjelentősebb szektorai a vegyi alapanyag gyártás, a mezőgazdasági vegyi termékek gyártása, fogyasztási (tisztítószer és testápolási) cikkek gyártása, és egyéb vegyi termék gyártás (ragasztószer, adalékanyagok, katalizátorok, stb.).

⁷ K+F tevékenység: Tudományos kutatás, kísérleti fejlesztés az a tevékenység, amelynek célja az ismeretanyag bővítése, beleértve a természetre, az emberre, a társadalomra és a kultúrára vonatkozó ismereteket a tudományos eredmények felhasználását, új alkalmazási lehetőségek kidolgozását. A K+F három típusú tevékenységet ölel fel: az alapkutatást, az alkalmazott kutatást és a kísérleti fejlesztést.

Európai Unió

A 2004 és 2014 közötti időszakban az Európai Unió fokozatosan elveszítette világszerte vezető szerepét a vegyipari értékesítésben. Habár az európai értékesítési szint folyamatosan növekedett, a teljes világszerte értékesítés növekedése lekörözte azt. Az EU hozzájárulása a világszerte értékesítéshez a 2004-es 30,9%-ról 17%-ra esett vissza 2014-ben.

Egy, az Oxford Economics által készített kutatás feltárta, hogy ennek a visszaesésnek több oka is van, többek között a magas energiaárak, az árfolyam-emelkedés, a magas munkaerő piaci költségek, szabályozási és adóterhek.

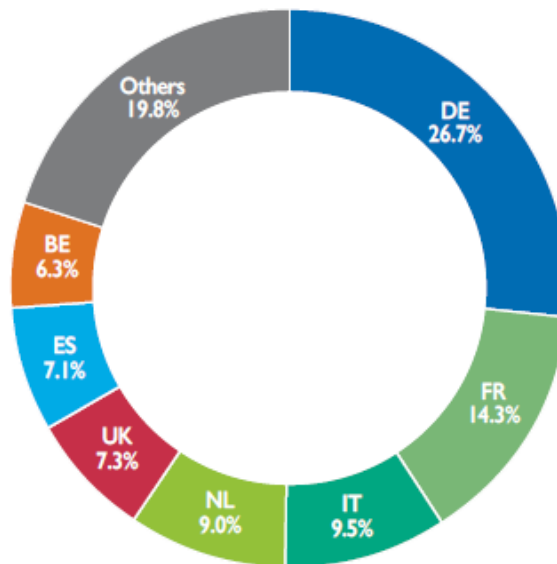
7. ábra: A világ vegyipari értékesítésének régiók szerinti megoszlása 2004/2014-ben
(Forrás: CEFIC Chemdata International)

Az európai vegyipari értékesítés három szektorból tevődik össze: a vegyi alapanyag gyártás adja az össztermelés 59,6%-át (petrolkémiai anyagok, polimerek és származékaik, alapvető szerves vegyi anyagok). A speciális vegyi termékek (festékek és színezőanyag, növényvédelmi anyagok) 27,8%-ot tesznek ki, míg a maradék 12,6% fogyasztási vegyipari cikkekből tevődik össze (tisztító- és testápolási cikkek).

Németország és Franciaország a két legnagyobb vegyipari termelő Európában, Olaszország és Hollandia követi őket a rangsorban. Ez a négy ország adta 2014-ben az EU értékesítésének 59,5%-át.

Németországban a vegyi- és gyógyszeripar a harmadik legnagyobb iparágnak számít, ezen belül pedig a finomkémikáliák és a vegyi alapanyagok adják a termelés gerincét. Franciaországban a vegyipar kulcs eleme a nemzetgazdaságnak, szintén a harmadik helyen áll az iparágak rangsorában.

Sales 2014 (€551 billion)

8. ábra: Az EU vegyipari értékesítése 2014-ben országonkénti lebontásban
(Forrás: CEFIC Chemdata International)

Az európai vegyipar továbbra is vezető szerepet tölt be a világban, és egy rendkívül innovatív szektor, de a világgazdasági versenyben egyre növekvő kihívásokkal kell szembe néznie. Egy olyan világgazdasági környezetben, ahol a GDP növekedés 90%-a Európán kívüli térségekből származik, kritikus, hogy ez a régió megőrizze versenyképességét. Ahhoz, hogy a feltörekvő piacokon meglévő lehetőségeket kiaknázhassák, az EU vezetésének ki kell alakítania a feltételrendszert, amely megerősíti az európai vegyipar helyét a világban.⁸

⁸ CEFIC: The European Chemical Industry Facts & Figures 2016

Vegyipar Magyarországon. Magyar Vegyipari Szövetség Titkársága, 2015

China's chemical industry: The emergence of local champions. KPMG Advisory (China) Limited, 2013

Industry Outlook: Chemicals. Euler Hermes North America, 2014

Chemical Spotlight: The Chemical Industry in the United States. The International Trade Administration (ITA), US Department of Commerce

Dr. Thorsten Bug: The German Chemical Industry. Germany Trade & Invest, 2014

4. Vegyipar Békés megyében

4.1 Az ágazat súlya Békés megye gazdaságában

Békés megyében a vegyiparban tevékenykedő vállalkozások száma meglehetősen alacsony. Tíz évvel ezelőtt gyakorlatilag egyeduralnoként lehetett elkönyvelni a Körösladányban üzemelő Henkel Magyarország Kft.-t, 2012-re a KSH adatai szerint nyolc vállalkozás, azon belül hat kft, egy bt és egy egyéni vállalkozó jelölte meg gazdálkodási tevékenységében, hogy vegyi anyag, termék gyártásával foglalkozik. Ezen kívül további egy-egy kft. foglalkozik a kocszgyártás, kőolajfeldolgozás, illetve a gyógyszergyártás területén. Nagyobb a vállalkozások száma a gumi-, műanyag és nemfém ásványi termékek gyártásában, hiszen 2012-ben számuk összesen 74 volt (37 kft., 2 rt., 12 bt., 21 ev.). Ha részletesen megvizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy vállalkozások zöme 1-9 fős kisvállalkozás, illetve 10-19 fős közép vállalkozás. Területileg az Orosházi járásban működik több műanyaggyártó (OVM-Karsai Zrt., Continuitás Magyarország 2009 Zrt. orosházi műanyaggyára), valamint felületkezelési festékeket gyártó cég (Tempo-Markt Kft.).

Gazdasági ág	Kft.	Rt.	Szövetkezet	Bt.	Önálló vállalkozó	Összesen
Kocszgyártás, kőolaj feldolgozás	1/-	-/-	-/-	-/-	-/-	1/0
Vegyi anyag, termék gyártása	6/8	-/-	-/1	1/1	1/2	8/12
Gyógyszergyártás	1/1	-/-	-/-	-/-	-/1	1/2
Gumi-, műanyag és nem fém ásványi termékek gyártása	37/49	2/2	-/2	12/14	21/34	74/103

1. táblázat: Békés megyében a vegyiparban működő vállalkozások gazdálkodási forma szerint (2012)
(Forrás: KSH)

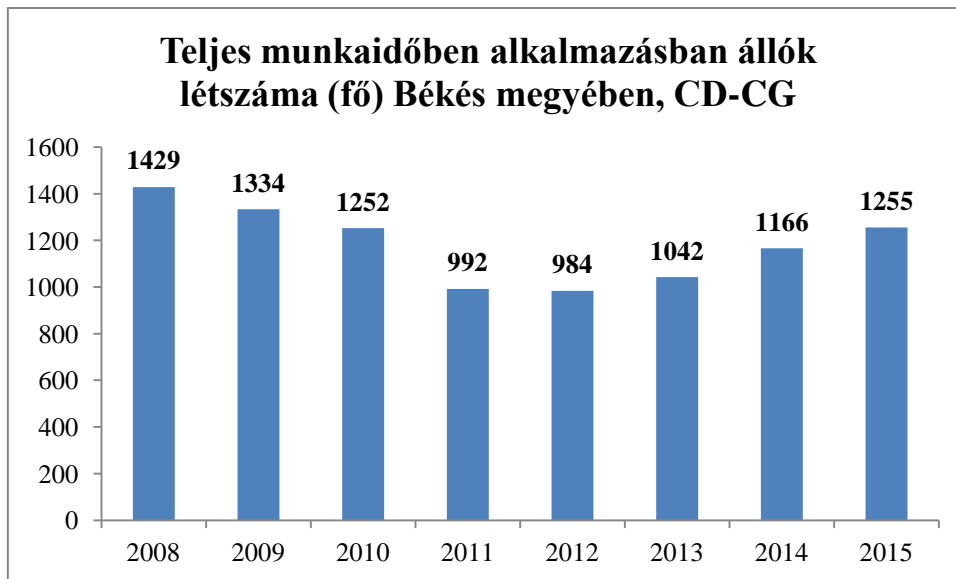
Gazdasági ág	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	>250 fő	Összesen
Kokszgyártás, kőolaj feldolgozás	1/0	-/-	-/-	-/-	-/-	1/0
Vegyí anyag, termék gyártása	5/5	1	1	-/-	-/-	7/10 (3 ismeretlen)
Gyógyszergyártás	1/1	-/-	-/-	-/-	-/-	1/1
Gumi-, műanyag és nem fém ásványi termékek gyártása	37/33	5/7	6/6	4/5	1/1	53/69 (17 ismeretlen)

2. táblázat: Békés megyében a vegyiparban működő társas vállalkozások létszám-kategória szerint (2012)
(Forrás: KSH)

Ágazat, ágazatcsoport	Termelés	Belföldi	Export-	Alkalmazás- ban állók száma, fő	Egy alkalmazás- ban állóra jutó termelés, ezer Ft	Termelés	Belföldi	Export-	Alkalmazás- ban állók száma	Egy alkalmazás- ban állóra jutó termelés
		értékesítés					értékesítés			
		millió Ft					előző év azonos időszaka = 100,0			
B+C+D Ipar, víz- és hulladékgazdálkodás nélkül	62 951	23 523	39 893	12 341	5 101	110,5	105,4	116,9	108,1	102,2
CG ezen belül: gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártása	9 369	2 612	6 711	1 175	7 976	114,5	113,7	114,8	125,8	91,0

3. táblázat: A megyei székhelyű ipar adatai ágazat szerint (2016. I. negyedév)
(Forrás: KSH)

Mint a fenti táblázatból is kitűnik, a megyei szereplők elsősorban a külföldi piacokra állítják elő termékeiket. Szintén megállapítható, hogy a vegyipar az ipar kevésbé létszámigényes ágazatai közé tartozik. Létszámfejlesztésre várhatóan csak jelentősebb beruházások, kapacitásbővítések után kerülhet sor.

9. ábra

(Forrás: saját szerkesztés, KSH adatok alapján)

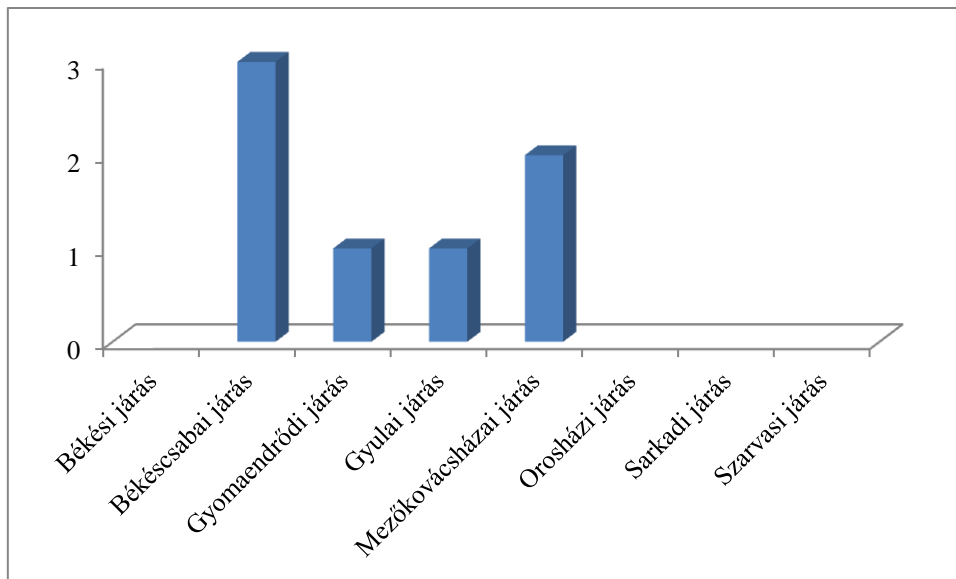
A grafikonból is jól látható a 2008-as válság hatása. Az ezt követő négy évben fokozatosan csökkent az iparágban teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállalók létszáma. A negatív tendencia a 2012-es évben érte el mélypontját, ekkor 984 fő volt a vegyiparban dolgozók létszáma a megyében. 2013-tól kezdve fokozatos növekedést állapíthatunk meg, mely remélhetőleg a közeljövőben eléri minimum a válság előtti állapotot.

4.2 Vegyipari profilú vállalkozások Békés megyében

Békés megye vegyipari szempontból országos szinten nem tekinthető meghatározó régiónak. Alább összefoglalásra kerülnek a különböző alágazatokban működő (kocszgyártás, kőolajfeldolgozás-vegyi anyag, termék gyártás- gyógyszergyártás- gumi, műanyag és nemfém ásványi termékek gyártása) vegyipari profilú vállalkozások járások szerinti bontásában.

a., Kocszgyártás, kőolajfeldolgozás területén 2013-ban nem volt bejegyezve Békés megyei székhelyű vállalat.

b., Vegyi anyag, termék gyártása

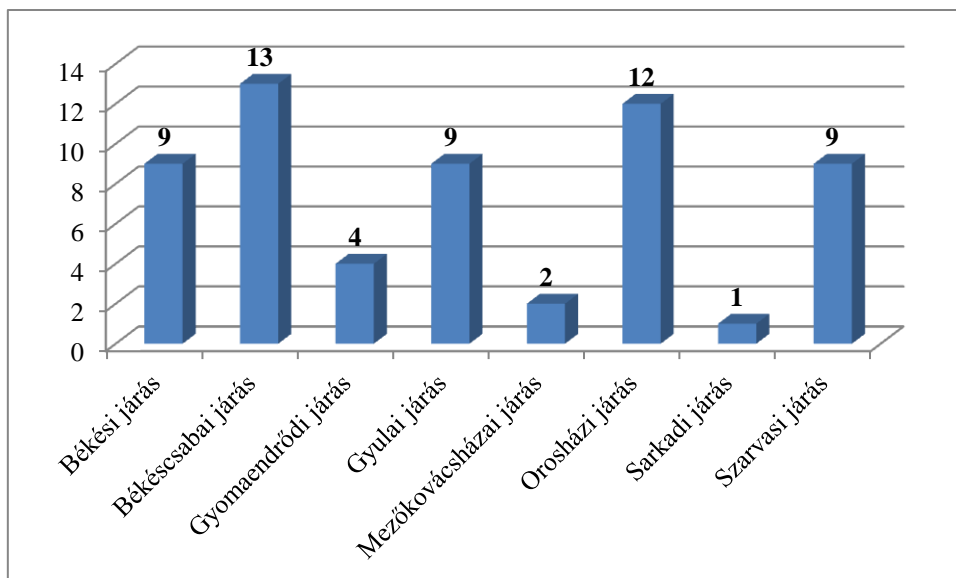

10. ábra: A vegyi anyag, termék alágazatban működő vállalkozások száma járásonként (2013)
(Forrás: saját szerkesztés, KSH adatok alapján)

Vegyi anyag, termék előállításával Békés megyébe kilenc járásából négyben működik ilyen profilú vállalkozás. 3db a Békéscsabai-, 2 a Mezőkovácsházi-, 1-1 pedig a Gyomaendrődi-, valamint a Gyulai járásban.

c., Gyógyszergyártás területén 2013-ban, egy darab, ebben az alágazatban működő vállalkozás volt jelen. Ez a Mezőkovácsházi járásban található.

d., Gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártása területén találhatóak a legnagyobb számban működő vállalkozások Békés megye területén.

11. ábra: Gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártása alágazatban működő vállalkozások száma járásonként (2013)

(Forrás: saját szerkesztés, KSH adatok alapján)

Legnagyobb számban, ebben az alágazatban találunk működő vállalkozásokat Békés megyében. Többségük a Békéscsabai és az Orosházi járásban működik. Azonos számú vállalkozás található a Békési-, Gyulai-, és a Szarvasi járásokban. Legkevesebb működő ilyen tevékenységet végző céggel a Sarkadi járás rendelkezik.

5. Problémák feltárása

A vegyipar telepítésének számos alapvető feltétele van, melyek nagymértékben meghatározzák az erre alkalmas régiók térbeli elhelyezkedését.

Egyes ágazataira (pl. kőolajfinomítás) jellemző a nagy vízigény, így ezeket célszerűen nagy folyók (Duna, Tisza) mellé telepítették. Új létesítmények üzembe helyezése nem várható, a már meglévő gyárak, termelő üzemek korszerűsítése, modernizálása prognosztizálható.

Szintén a kőolajfinomítás, műtrágyagyártásra jellemző a nagy nyersanyagigény, mellyel Békés megye sajnos szintén nem rendelkezik. Megfelelő logisztikai útvonalak biztosításával megoldható lenne ezek kiszolgálása, de az óriási anyagi ráfordítások, és az erősen exportfüggő piac mellett ezek életszerűsége minimálisnak tűnik.

A gyógyszeriparról elmondható, hogy erősen „nagyváros” orientált, jellemzően egyetemi városok (Budapest, Debrecen, Szeged) körül találhatunk ilyen jellegű tevékenységgel foglalkozó nagyvállalatokat, hiszen itt könnyebben találunk szakembereket, megfelelő képzettségű munkavállalókat, valamint megvan a fejlesztéshez szükséges innovatív, tudományos háttér is.

Általánosságban megállapítható (gyógyszeripar, műanyaggyártás, olajipar) a nagy tőkeigény. Az export piacok meghatározó jelentőségűek a hazai vegyipari társaságok stabilitása, árbevételének és eredménytermelő képességének növelése szempontjából, s a jövőben is fontos tényező lesz az euroövezet, illetőleg a magyar vegyipari termékek szintén jelentős felvevő piacának számító közép-európai régió gazdasági teljesítményének további kedvező alakulása. Vegyiparunk nyersanyag és energia tekintetében erőteljesen importfüggő, az energiához való hozzáférés, illetve az energiaár nagyban befolyásolja a jövedelmezőségét.

A regisztrációs díjak és a laboratóriumi költségek a kis-és középvállalkozásokat aránytalan mértékben sújtják. A végrehajtás gyakorlati háttere a fejlett országokban alakul ki, így a működtetés járulékos haszna is ott realizálódik. A vegyipari ágazat hazai szereplőinek is rövid határidőkkel kell az emisszió kereskedelemmel kapcsolatos feladatoknak eleget tenniük. A vegyiparban szegmenstől függően a termelési költségek jelentős része energia költség, így minden olyan körülmény, amely az áramdíjak emelkedéséhez vezet, a termelő vegyipari ágazatokat is közvetlenül érinti. A vegyipart érzékenyen érinti a katasztrófavédelem szabályozásának változása, mivel azok közül nem minden tekinthető kiegyensúlyozottnak. Ez gyakorlatban azt jelenti, hogy az alacsonyabb veszélyességi küszöbértékkel dolgozó vállalkozások adminisztratív terhei alacsonyabbak, mint a nagyüzemeké. A nagyvállalatokhoz képest a kis- és középvállalkozások esetenként komoly versenyhátrányba kerülhetnek, mivel a

szabályozási kérdésekben nem történik különbségtétel a vállalkozások nagyságára és a teherbíró képességére figyelemmel. A biocid termékek előállításával és forgalmazásával foglalkozó szabályozás nem tesz különbséget a kis-és nagyvállalatok között, ami veszélyezteti a kisvállalkozások piacon maradását.

A Békés Megyei Önkormányzat a minél komplexebb helyzetkép feltárása érdekében vegyipari munkacsoportos megbeszélést tartott, melyre meghívta az ágazatban működő cégek, vállalkozások képviselőit is. A megbeszélés elsődleges célja a szektorban működő foglalkoztatók munkaerő piaci igényének felmérése, problémáinak megismerése volt, hiszen a „Terület- és Településfejlesztési Operatív Program TOP-5.1.1-15 Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási – gazdaságfejlesztési együttműködések” című felhívás keretén belül lehetőség van munkaerő piaci programok támogatására. Ennek segítségével lehetőség nyílik a munkáltatói igények figyelembe vételével képzések szervezésére, a foglalkoztatás bővítésére, a hátrányos helyzetű álláskereső munkához juttatására.

A megbeszéléseken elhangzottak általános és ágazathoz kapcsolódó problémák, egyaránt:

Probléma:

- szakképzett munkaerő hiánya
- az idegymunka nyáron elszívhatja a munkaerőt
- bérproblémák
- sok esetben a betanított munkakörökbe alkalmazni kívánt munkaerő alapkompenciájával is probléma van

6. Javaslatok a befektetés ösztönzésre, munkahelyteremtésre

A fenti fejezetben említett okok miatt kijelenthető, hogy Békés megye vegyipar tekintetében nem a legmegfelelőbb régió új olajipari, műtrágyagyártási, gyógyszeripari gyártóegységek telepítésére. Nagyobb perspektivikus lehetőséggel bír viszont a műanyaggyártó és feldolgozó, valamint vegyitermék előállító ipar, hisz a megyében is van néhány ilyen profilú vállalkozás. Jelentősebb egységeik a Szeghalmi, valamint az Orosházi Járásban találhatóak. Hasznos lenne ezen egységek ágazati klaszterbe tömörülése, létrehozva ezáltal biztos belföldi piacot, így csökkenne az exportfüggőség, s a stabilabb gazdasági helyzetben újabb beruházásokat, munkahelyfejlesztéseket tudnának véghezvinni, ezáltal növelve a megyei foglalkoztatottságot. Megvizsgálva a klaszterbe tömörült vállalatoknak beszállítható anyagok körét, fel lehetne mérni az anyagszükségletüket és célirányos iparfejlesztésbe lehetne kezdeni, az alapanyag beszállítástól a késztermékig. Lehetséges céltermékek lehetnek például a műanyag csomagolóanyagok, hisz ezt az élelmiszer-feldolgozó-, gépipar, nyomdaipar, téglá- és cserépipar, üvegipar, ruhaipar területén is használják. Ilyen tevékenységkörű vállalatok pedig jelen vannak Békés megye gazdaságában.

Ezzel párhuzamosan a munkaerőpiacról bevont új belépő munkavállalóknak fontos lenne a duális képzés biztosítása, mely rendszer nagy előnye, hogy a képzésbe vont személyek még azelőtt rengeteg szakmai tapasztalatot szereznek, hogy megszereznék a szakképesítést, ráadásul kapcsolatba kerülnek olyan cégekkel, ahol később el is helyezkedhetnek. Mivel jellemzően kevésbé élómunka igényes ágazatról beszélünk, fontos lenne a megfelelő képzettséggel, gyakorlattal rendelkező munkaerő biztosítása.

Lehetőség rejlik még a megye már meglévő ipari parkjaiban is. Ezek jellemzően önkormányzati tulajdonban vannak. Ha biztosítva lenne a munkaerő, a relatíve kedvezőbb telepítési költség, és a logisztikai célból előnyösebb fekvés, további helyi kedvezményekkel (kedvező telekbérlet, iparüzési adó kedvezmény) valószínűsíthetően további vállalkozásokat lehetne letelepedésre ösztönözni.

Lehetőség szerint figyelembe kellene venni a kis-, és középvállalkozások sajátosságait és szükség esetén biztosítani a konkurenciával szembeni védelmet.

Optimalizálni kellene az alacsonyabb veszélyességi küszöbértékkel működő vállalkozások terheit, mivel jelenleg a szabályozásban nem történik különbségtétel.

A kis-, és középvállalkozások regisztrációs költségeinek csökkentése.

Állami támogatások bevonása a kutatás-fejlesztés erősítésének érdekében.